

İslamî İlimlerde Lafzî Delillerin Kesinliği Problemi

EDİTÖRLER

Mehdi CENGİZ
Şeyma Gülsüm ÖNDER

İSLAMÎ İLİMLERDE
LAFZÎ DELİLLERİN KESİNLİĞİ
PROBLEMİ

Kitabe Yayınları: 92

İSLAMÎ İLİMLERDE LAFZÎ DELİLLERİN KESİNLİĞİ PROBLEMİ

Editörler

Mehdi CENGİZ

Şeyma Gülsüm ÖNDER

Yazarlar

Halil İbrahim KAYGISIZ

İsrafil ŞEN

Mehdi CENGİZ

Mehmet AKTAŞ

Mesut ERZİ

Mustafa TANRIVER

Selma ÇAKMAK

Şeyma Gülsüm ÖNDER

Zahit KAPLANGÖZ

Zübeyir ÇETİN

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.

(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak

FCR

1. Baskı: Temmuz 2024

ISBN: 978-625-98240-3-1

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1

Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60

Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

İSLAMÎ İLİMLERDE LAFZÎ DELİLLERİN KESİNLİĞİ PROBLEMİ

Editörler

Mehdi CENGİZ
Şeyma Gülsüm ÖNDER

Yazarlar

Halil İbrahim KAYGISIZ
İsrafil ŞEN
Mehdi CENGİZ
Mehmet AKTAŞ
Mesut ERZİ
Mustafa TANRIVER
Selma ÇAKMAK
Şeyma Gülsüm ÖNDER
Zahit KAPLANGÖZ
Zübeyir ÇETİN

Ankara 2024

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	7
GİRİŞ	9
İslâm Düşüncesinde Delil ve Tasnifi	
Mehmet AKTAŞ	9
Lafzî-Vazî (Sözlü ve Uzlaşıya Dayalı) Delâletin Mâhiyeti	
Şeyma Gülsüm ÖNDER	35

BİRİNCİ BÖLÜM

LAFZÎ DELİLLERİN KESİNLİĞİ PROBLEMİ

Lafzî Delillerin Kesinliği Problemi: Teorilerin Tasnifi ve Tartışma Alanları	
Mehdi CENGİZ	51
Lafzî Delilleri Oluşturan Kelimelerin Rivâyet Açısından Değerlendirilmesi	
Zahit KAPLANGÖZ	79

İKİNCİ BÖLÜM

TEFSİRDE LAFZÎ DELİLLERİN KESİNLİĞİ

İmam Mâtürîdî'ye Göre Dilsel Delaletin Zannîliği	
Mustafa TANRIVER	95
Lafzî Delillerin Zannîliği Sorununun Tefsire Yansıması: Fahreddin Er-Râzî Örneği	
Halil İbrahim KAYGISIZ	127

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KELÂM VE FIKIH USÛLÜNDE LAFZÎ DELİLLERİN KESİNLİĞİ

Lafzî Delillerin Kesinliği Sorununun Fıkıh Usûlüne Yansıması	
Selma ÇAKMAK	181
Lafzî Delilin Zannîliği Probleminin Kelâma Yansımaları	
Zübeyir ÇETİN	207
Seyyid Şerif Cürcânî'de Lafzî Delillerin Kesinliği Problemi -Şerhu'l-Mevâkıf Bağlamında Bir İnceleme-	
İsrafil ŞEN	235
Kâdî Abdülcebbar'da Dil ve Dilin Zannîliği Meselesi	
Mesut ERZİ	267

ÖN SÖZ

Tarih boyu tartışılan lafız ve anlam arasındaki ilişki ve bunun çeşitli yönleri İslam düşünce geleneğinde de tartışılmış, özellikle dini metinlerin nasıl anlaşılması gerektiği hakkında farklı yorum metotları ortaya konulmuştur. Lafızların anlamlarına nasıl delâlet ettiğini inceleyen fıkıh usûlü ve kelâm âlimleri Kurân-ı Kerîm ve hadis metinlerinin, anlamlarını kesin mi yoksa zannî olarak mı ifade ettiğini gündeme getirmiş ve bu bağlamda başta haberî sıfatların tevil edilip edilmeyeceği meselesi olmak üzere müteşâbih nasların anlama delâleti ve karinelerin önemi üzerine çeşitli araştırmalar yapmıştır.

Elinizdeki bu kitap lafzî delillerin anlama delâletinin kesin olup olmadığını İslam düşünce geleneği özelinde ele alıp kesinliğe nasıl ulaşılabileceğini araştırmaya konu edinmektedir. Bu çerçevede ilk olarak delilin mahiyeti, çeşitleri ve lafzî delilin ne olduğu incelenmiş, arkasından lafız ve anlam arasındaki ilişkide delâletin nasıl bir yere sahip olduğu sorusuna yanıt aranmıştır. Lafız ve anlam arasındaki ilişkiyi inceleyen bu girişin arkasından lafzî delillerin kesinliği sorununun ne olduğu, konu hakkındaki ihtilaflar ve bu meseleyi İslam düşünce geleneğinde hangi disiplinlerin hangi bağlamda ele aldığı sorusuna cevap aranmıştır. Peşi sıra lafzî delillerin kesinlik ifade etmediği görüşünün dil malzemesinin naklinden kaynaklandığı sorunsalı incelenmiştir.

Lafzî delillerin kesinlik ifade edip etmediği meselesi hakkındaki tartışmalar incelendikten sonra bu problemin tefsir, kelâm ve fıkıh usûlü disiplinlerine nasıl yansıdığı araştırılmıştır. Bunun için öncelikle İmam Mâtürîdî'nin lafzî delillerin kesinliği problemini nasıl incelediği, arkasından ilk defa sistematik bir teori olarak tartışan Fahreddin er-Râzî'nin bu konuyu tefsirinde nasıl tetkik ettiği gösterilecektir. Sadrüşşeria'nın fıkıh usulü düşüncesinde lafzî delillerin neye tekâbül ettiği ve konuyu nasıl incelediği tespit edildikten sonra ise meselenin kelâmî tartışmalara yan-

sımaları Fahreddin er-Râzî ve Seyyid Şerif Cürçânî özelinde ele alınmıştır.

Kitabın hazırlanma sürecinde teşviklerinden dolayı Prof. Dr. Ömer Türker'e, lafzî delâletin bilgi değeri hakkında hazırlanan bu esere bölüm yazarlığı yaparak katkı sağlayan ve bölümlerin konu sınırlaması, ekleme ve çıkarma gibi metinlere yapılan müdahalelere hoşgörü ile yaklaşan Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Aktaş, Dr. Zahit Kaplangöz, Dr. Öğr. Üyesi Halil İbrahim Kaygısız, Dr. Öğr. Üyesi Selma Çakmak, Dr. Öğr. Üyesi Mesut Erzi, Arş. Gör. Mustafa Tanrıver, Arş. Gör. Zübeyir Çetin, Arş Gör. İsrail Şen'e teşekkür ederiz.

Üsküdar 2024